

Recenzje

Xi Jinping, *Zarządzanie Chinami*, t. I, Wydawnictwo Adam Marszałek, Foreign Languages Press, Toruń 2019, ss. 572

Budowa socjalizmu o chińskiej specyfice rozpoczęta przez Mao Zedonga jest nośnym przedmiotem badań politologicznych. Każda z kolejnych generacji chińskich przywódców wносиła do systemu ideologicznego Chińskiej Republiki Ludowej wartości teoretyczne systematyzujące realizowane doktryny polityczne w wymiarze polityki wewnętrznej i zagranicznej, której podstawy wniósł Mao Zedong formułując rewolucyjne, marksistowsko-leninowskie podstawy legitymizujące przewodnią rolę Komunistycznej Partii Chin, ukierunkowaną na uwalnianie radykalnego zapалу mas. Działalność polityczna Mao utożsamiana jest z klęską Wielkiego Skoku, rewolucją kulturalną, zamętem społecznym, totalitaryzmem, represjami i wielomilionowymi ofiarami komunistycznego reżimu w Chinach.

Następca Mao – Deng Xiaoping – był zwolennikiem pragmatycznej eksploracji komunistycznych idei swojego poprzednika, wskazując konieczność budowy chińskiego socjalizmu w oparciu o modernizację czterech filarów: przemysłu, rolnictwa, nauki i techniki oraz obrony narodowej, zapewniających szybkie tempo wzrostu gospodarczego i bezpieczeństwo państwa. Praktyczny wymiar doktryny wzmocnił Deng, kierując nacisk ideologiczny na cztery kardynalne zasady: podążanie drogą socjalizmu, dyktatura proletariatu, kierownicza rola KPCh i myśl marksistowsko-leninowsko-maoistowska. Nie dostrzegał jednak Deng konieczności modernizacji w sferze polityki wewnętrznej i pluralizmu politycznego, czego skutkiem były krwawe wydarzenia w 1989 r.

Kolejny przywódca Chin, Jiang Zemin, dostrzegając konieczność uwolnienia potencjału chińskiej klasy średniej, wystąpił z teorią Trzech Reprezentacji, otwierając szeregi KPCh reprezentantom środowisk prywatnych przedsiębiorców oraz innych grup zawodowych oraz kobiet i młodzieży, umożliwiając wielowymiarową interakcję partii ze społeczeństwem, zwłaszcza w jego zorganizowanych formach.

Osiągnięciem kolejnego przywódcy Chin, Hu Jintao, było włączenie do kanonu ideologicznego socjalizmu o chińskiej specyfice teorii „naukowego rozwoju” oraz „budowy harmonijnego społeczeństwa i rządów prawa”, ukierunkowanych na rozwój opóźnionych regionów wiejskich, zwalczanie bezrobocia i restrukturyzację zatrudnienia w podstawowych gałęziach gospodarki, będącej konsekwencją likwidacji wielu gospodarczych podmiotów państwowych, a także wyrównywania szans edukacyjnych, rozwoju państwowej służby zdrowia i socjalnej pomocy państwa.

Recenzowana praca Xi Jinpinga jest zbiorem wygłoszonych przez obecnego przywódcę ChRL oficjalnych przemówień, wykładów, prelekcji, opinii wyrażających najnowsze koncepcje doktrynalne, osadzone na strategicznych założeniach budowy w Chinach do 2021 r. społeczeństwa umiarkowanego dobrobytu, a do połowy XXI w. nowoczesnego, demokratycznego, harmonijnego państwa, funkcjonującego w reżimie socjalizmu o chińskiej specyfice. W pierwszej części pt. „Utrwalenie i rozwijanie socjalizmu o chińskiej specyfice” zaprezentowano wykłady autora ukierunkowane na uwiarygodnienie słuszności umacniania i rozwoju obranego kierunku ideologicznego, kierowniczą rolę KPCh i fundamentalnego znaczenia „Myśli Mao Zedonga”.

W drugiej części pracy pt. „Realizacja chińskiego marzenia o odrodzeniu narodu chińskiego”, w poszczególnych artykułach Xi Jinping wyjaśnia założenia koncepcyjne „chińskiego marzenia”, wskazuje ideologiczne, doktrynalne i strategiczne instrumentarium do osiągnięcia celu oraz identyfikuje zagrożenia. Autor wskazuje też na konieczność aktywizacji całej chińskiej społeczności i diaspory zagranicą na rzecz „chińskiego marzenia o odrodzeniu narodu chińskiego”.

Nawiązując do decyzji swoich poprzedników o reformowaniu chińskiej polityki wewnętrznej i zagranicznej Xi Jinping wskazuje, w trzeciej części pracy, poświęconej teoretycznym podstawom zarządzania państwem, przyjętymi przez władze KPCh, pt. „Kompleksowe i pogłębione reformy”, na konieczność zachowania ciągłości polityki reform w okresie teraźniejszym, jak też w przyszłości, uznając za niezbędne wykorzystywanie pozytywnych doświadczeń gwarantujących stabilność społeczną, bez której działalność reformatorska nie byłaby możliwa. Autor wskazuje, że tylko „socjalizm może stanowić ratunek dla Chin i [...] tylko polityka reform i otwarcia na świat może służyć rozwojowi Chin, socjalizmu i marksizmu”. Za bazę dalszego rozwoju gospodarczego wskazano formułę „dwóch niezłomności”, tj. umacnianie i rozwój państwowego sektora gospodarki oraz w zdecydowany sposób zachęcanie, wspieranie i ukierunkowywanie rozwoju niepaństwowego sektora w gospodarce, a także pogłębienie reform systemu fiskalnego i podatkowego ukierunkowanego na relokację zasobów, utrzymywanie stabilności rynku, sprawiedliwości społecznej i trwałego pokoju. Wskazano na duże znaczenie rozwoju relacji na linii miasto–wieś, przemysł–rolnictwo, które powinny zapewnić rolnikom „możliwość uczestniczenia w procesie modernizacji na równych zasadach [...]”. Za istotny element całokształtu reform Xi Jinping wskazał konieczność rozwoju „szerokiej, opartej na wielu filarach i zinstytucjonalizowanej demokracji konsultacyjnej”. Podkreślił jej unikalną formę i atut wyróżniający demokrację socjalistyczną w Chinach, zgodną z generalną linią polityki KPCh, porządkującą aktywność polityczną obywateli w przestrzeni polityki państwa oraz umacniającą więzi między partią i społeczeństwem, a także rozwijającą proces podejmowania decyzji w trybie naukowym i demokratycznym.

Czwartą część pracy pt. „Promocja trwałego i zrównoważonego rozwoju gospodarczego” Xi Jinping poświęcił istocie współzależności osiągnięcia chińskiego marzenia i efektywności chińskiej gospodarki w globalnym systemie wymiany handlowej. Wskazał na konieczność poprawiania jakości i efektywności wzrostu i stymulowanie gospodarki ekologicznej, zorientowanej na minimalizowaniu korzystania z węgla, przy jednoczesnym otwieraniu kolejnych gałęzi gospodarki narodowej dla inicjatyw prywatnych. Jak dotychczas chińska gospodarka pozostanie otwarta na inwestycje zagraniczne zarówno sektora prywatnego, jak też działalności szczebla państwowego, bez jakiegokolwiek protekcjonizmu, a jakiegokolwiek rozbieżności gospodarcze i handlowe z innymi państwami rozwiązywane będą na drodze konsultacji. Za istotny element reform gospodarczych zmierzających do udoskonalenia socjalistycznej gospodarki rynkowej wskazano budowę relacji państwo–gospodarka, zwłaszcza przez ograniczanie bezpośredniej ingerencji administracji państwowej w zakresie rozmieszczania zasobów oraz działalności gospodarczej na poziomie mikro. We wszystkich gałęziach gospodarki, w których reguły rynkowe są zdolne do samoregulowania efektywności, państwo powinno powstrzymać się przed zaangażowaniem w działalność gospodarczą, zapewniając uczciwe, transparentne, wolne dla konkurencji normy rynkowe. Realizacja chińskiego marzenia wymaga reformy polityki gospodarczej i ekonomicznej państwa, zapewniającej „przechodzenie ze wzrostu stymulowanego przez czynniki ekonomiczne i inwestycje do wzrostu stymulowanego przez innowacje”, będące wynikiem „rewolucji naukowej, technicznej i przemysłowej”, której należy nadać charakter systemowy i zbudować podstawy polityczne i prawne państwa innowacyjnego.

W części piątej pracy pt. „Budowa państwa prawa” Xi Jinping podkreślił konieczność kształtowania systemu politycznego i gospodarczego Chin w oparciu o zasadę państwa prawa, jako podstawowej zasady sprawowania przewodniej roli KPCh w kierowaniu państwem, zidentyfikowane w Konstytucji ChRL – ustawie zasadniczej regulującej relacje państwo–społeczeństwo, zasady instytucjonalizacji państwa, roli partii politycznych i organizacji społecznych, zasad funkcjonowania gospodarki narodowej i funkcjonujących podmiotów gospodarczych. Warunkiem koniecz-

nym budowy państwa prawa autor wskazał konieczność przestrzegania postanowień konstytucji. „Kluczem do rozwoju drogą socjalistyczną oraz dokonywania postępu politycznego o specyficze chińskiej jest zapewnienie kierownictwa Partii, pozycji społeczeństwa jako gospodarza kraju oraz rządu bazującego na prawie”, skoncentrowanych w zasadach centralizmu demokratycznego, systemu władzy państwowej oraz standardach postępowania określonych w konstytucji, wynikających z bieżących wytycznych KPCh, teorii Deng Xiaopinga, Zasady Trzech Reprezentacji oraz Koncepcji Naukowego Rozwoju, gwarantując jednocześnie działalność wszystkich obywateli, organizacji społecznych i instytucji państwowych zgodnie z ustanowionym prawem. Osiągnięcie chińskiego marzenia wymaga utrzymania stabilności społecznej, stymulowania uczciwości i sprawiedliwości społecznej, co wymaga bezstronnego zarządzania wymiarem sprawiedliwości, rozwoju reform, umacniania i udoskonalania funkcjonowania sądów i prokuratury oraz działalności organów bezpieczeństwa publicznego, przy czym resorty te powinny przestrzegać zasadę kierowniczej roli partii, a podstawowym ich zadaniem powinno być utrzymanie stabilności społecznej.

Część szósta pracy Xi Jinpinga została poświęcona problemowi „Budowy Chin zaawansowanych pod względem kulturowym”. Wśród ważniejszych tez zawartych w treści wskazać należy: (1) Podstawowym wymaganiem stojącym przed KPCh jest realizacja założeń linii generalnej ustalonej do 2049 r., w którym Chiny będą obchodzić 100-lecie KPCh; (2) Stymulowanie postępu materialnego, kulturalnego i etycznego, umacnianie kraju pod względem kulturalnym, materialnym i etycznych oraz podnoszenie stopy materialnej, kulturalnej i etycznej obywateli ChRL wszystkich grup etnicznych jest głównym wyznacznikiem budowania systemu socjalizmu o chińskiej specyfice; (3) Umocnienie marksizmu jako wiodącej ideologii w Chinach, stanowiącego bazę ideologiczną KPCh i chińskiego społeczeństwa poprzez działalność informacyjną oraz teoretyczną i realizację generalnego programu wyznaczonego przez KPCh; (4) Działacze partii powinni opanować elementy teoretyczne marksizmu oraz wytrwale studiować marksizm-leninizm, Myśli Mao Zedonga, a w szczególności teorię Deng Xiaopinga, Zasadę Trzech Reprezentacji i Koncepcję Naukowego Rozwoju; (5) W objaśnianiu

i propagowaniu chińskich idei należy wykorzystywać techniki *soft power* (chińska tradycja, kultura, historia jako podstawa siły chińskiego społeczeństwa); (6) Promować zagranicą chińskie osiągnięcia kulturowe, społeczne, polityczne i gospodarcze oraz założenia chińskiego marzenia i metody jego osiągnięcia; (7) Kształtować oświatę w duchu patriotyzmu, kolektywizmu i socjalizmu poprzez nauczanie w szkołach, badania teoretyczne, studiowanie historii, programy filmowe i telewizyjne, dzieła literackie, nowe formy uroczystości i imprez okolicznościowych; (8) Kulturować i upowszechniać podstawowe wartości socjalizmu jako fundamentalnego przedsięwzięcia zmierzającego do integrowania światopoglądów społeczeństwa oraz umacniania fundamentów społecznych; (9) Szczególnie mocno propagować wśród chińskiej młodzieży idee chińskiego socjalizmu, generalnej linii partii, teoretycznych podstaw reform niezbędnych do osiągnięcia chińskiego marzenia, zgodnie z doktryną przedstawioną w starożytnej *Księdze Obzędów*, skłaniającą ludzi do podejmowania światomych działań: „Uczyć się wytrwale, zdobywać solidną wiedzę, myśleć głęboko, rozróżniać w sposób jasny oraz stosować to w praktyce w sposób uczciwy”.

W siódmej części pracy pt. „Stymulowanie rozwoju przedsięwzięć socjalnych i reformy zarządzania społecznego”, autor zwraca uwagę na konieczność eliminowania biedy i przyspieszenia rozwoju na obszarach ubogich, poprawie i doskonaleniu poziomu oświaty, budowaniu socjalnych elementów życia społeczeństwa we wszystkich obszarach, jako podstawowego celu chińskiego marzenia, którego społeczeństwo powinno być najważniejszym beneficjentem. Xi Jinping wskazuje na problem zapóźnienia chińskiej wsi, która wymaga szczególnych działań zmierzających do wyrównywania poziomu egzystencjalnego. Rozwój poziomu kształcenia autor łączy z koniecznością wymiany oświatowej z innymi państwami i otwieraniu chińskiego systemu oświatowego na świat zewnętrzny. Za ważne zadanie uznał zwiększanie chińskiej aktywności w rozwoju oświaty w państwach rozwijających się. Ważne miejsce w teorii Xi Jinpinga zajmuje także problematyka wzrostu poziomu bezpieczeństwa i higieny pracy, która powinna być nie tylko obowiązkiem przedsiębiorstw i pracodawców, ale także zadaniem instytucji administracji państwowej i kształtowania odpowiednich przepisów prawa. Za ważny

element polityki państwa autor wskazał wielowymiarowe działania zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa informatycznego i powszechnego stosowania technologii informatycznych, jako elementu systemu gwarantującego długoterminowy rozwój państwa i bezpieczeństwa narodowego. W zakresie „całościowego podejścia do bezpieczeństwa narodowego i praktykowania bezpieczeństwa narodowego o specyfice chińskiej” Xi Jinping zwrócił szczególną uwagę na formowaniu działalności Komisji ds. Bezpieczeństwa Narodowego jako instytucji odpowiedzialnej za modernizację systemu zarządzania państwem i wykorzystania potencjału państwa dla zapewnienia stabilności politycznej, gwarantującej urzeczywistnienie chińskiego marzenia. Do zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego autor zalicza terroryzm osadzony na ekstremizmie religijnym i separatyzmie. Podstawowym narzędziem walki z terroryzmem uznał konieczność zachowania harmonii i stabilności społecznej, a także powstrzymanie i rozwiązywanie konfliktów społecznych, doskonalenie instytucji i mechanizmów oraz poczynań politycznych zapewniających harmonię i stabilność społeczną.

W rozdziale ósmym pt. „Postęp w dziedzinie ekologii” zawarte są rozważania Xi Jinpinga na temat obowiązków państwa w związku z koniecznością eliminowania zagrożeń ekologicznych, jako integralnego elementu założeń chińskiego marzenia, trwałego i zrównoważonego rozwoju państwa chińskiego. Za niezbędne autor wskazał podnoszenie poziomu świadomości proekologicznej społeczeństwa, zwłaszcza w kontekście dbałości o zasoby naturalne i ochronę środowiska i jego odbudowy, zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego i doskonalenia środowiska naturalnego, poprzez stymulowanie zmian w przemyśle, sposobie produkcji i stylu życia, zapewniających równowagę pomiędzy wzrostem gospodarczym a ochroną środowiska naturalnego. Za szczególnie istotne uznał odpowiednie wykorzystanie gruntów, zachowanie równowagi pomiędzy liczbą ludności, zasobami i środowiskiem naturalnym oraz ochronę i odbudowę ekosystemów. Istotne miejsce w dziedzinie ekologii i zmian klimatycznych stanowić powinna współpraca międzynarodowa i podejmowane zobowiązania zmierzające do stymulowania postępu w dziedzinie ekologii.

Wśród głównych elementów polityki państwa Xi Jinpingng wskazuje kwestie obronności, któ-

rym poświęcił dziewiąty rozdział pracy pt. „Stymulowanie modernizacji obrony narodowej i wojska”, wskazując na zasadniczą rolę w całym systemie obronności państwa Centralnej Komisji Wojskowej. Autor wyróżnił podstawy teoretyczne budowy obrony narodowej i sił zbrojnej, wśród których wymienił wytyczne XVIII Zjazdu KPCh, Koncepcję Naukowego Rozwoju i kierowniczą rolę partii w strukturach Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej, „aby kierownictwo partyjne nad siłami zbrojnymi mogło się solidnie zakorzenić w umysłach naszych oficerów i żołnierzy, tak aby całe siły zbrojne, bez wahania, kierowały się rozkazami ze strony Komitetu Centralnego Partii oraz Centralnej Komisji Wojskowej w każdym czasie i we wszelkich okolicznościach. Powinniśmy umacniać kierowniczą rolę Partii w stosunku do sił zbrojnych w aspekcie szkolenia teoretycznego i politycznego, a także w sprawach politycznych i organizacyjnych”. Przekonania polityczne powinny być zasadniczym elementem weryfikacji kadr i nominacji oficerskich jako gwarancja lojalności i zdyscyplinowania wobec KPCh. Autor wskazał chwalebne tradycje chińskich sił zbrojnych pod przewodem Mao Zedonga, Deng Xiaopinga, Jiang Zemina i Hu Jintao, jako wzorce do kontynuacji i modernizowania obronności państwa pod zdecydowanym kierownictwem Komitetu Centralnego Partii i Centralnej Komisji Wojskowej. Do podstawowych czynników rozwoju chińskich sił zbrojnych autor zalicza szkolenie teoretyczne i polityczne jako priorytet pierwszoplanowy, a także ćwiczenia symulacji bojowych jako czynnik praktycznej budowy zdolności bojowych armii w różnych warunkach i regionach z uwzględnieniem uwarunkowań informatyzacji, co odzwierciedla aspiracje Chin do pozycji globalnego mocarstwa. Osiągnięcie odpowiedniego poziomu rozwoju potencjału chińskich ma gwarantować dążenie chińskiego społeczeństwa do chińskiego marzenia.

W dziesiątej części pracy pt. „Praktykowanie doktryny „jeden kraj, dwa systemy” i stymulowanie zjednoczenia ojczyzny” Xi Jinping odniósł się do relacji z przyłączonymi regionami Hongkong (1997 r.) i Makau (1999 r.) oraz kontaktów z Tajwanem. Autor wskazał na konieczność realizacji założeń „jeden kraj, dwa systemy” w zgodzie z założeniami zasad administracyjnych „dążenia do zmian, z jednoczesnym utrzymaniem stabilności” oraz „dobrobytu obywateli na pierwszym

miejscu”, wyrażających dążenia chińskiego marzenia. Istotnym elementem gwarantującym rozwój Hongkongu i Makau jest, według autora, rozszerzanie wymiany i współpracy Chin kontynentalnych także z Tajwanem. Z perspektywy doktrynalnej zasada „jeden kraj, dwa systemy” odwołuje się do ustaleń, iż „przez długi czas” Hongkong, Makau i Tajwan zachowają swój kapitalistyczny system gospodarczy i indywidualny styl życia przy zachowaniu wysokiego stopnia autonomii. Jednak w żadnym z publikowanych wykładów autor nie rozwija szerzej, nie uzasadnia i nie przedstawia żadnej ich interpretacji. Odnosząc się do realizacji chińsko-tajwańskich Xi Jinping wskazuje na poziom osiągniętego porozumienia ujednocającego procedury w zakresie transportu, poczty i handlu (tzw. „trzy bezpośrednie powiązania”). Według autora przestrzeń współpracy chińsko-tajwańskiej ogranicza się głównie do relacji gospodarczych i inwestycyjnych, u podstaw których leży zasada „jednej rodziny” po obu stronach Cieśniny Tajwańskiej, których jakość i poziom może rosnąć w duchu dwustronnego dialogu i koordynacji gospodarczej na coraz wyższym szczeblu (władz obu stron). W rozwoju współpracy gospodarczej Xi Jinping dostrzega możliwości zapewnienia dwustronnego wzrostu gospodarczego i impulsu dla rozwoju gospodarki regionalnej oraz kształtowania pokojowych relacji dwustronnych jako czynnika budującego wzajemne zaufanie polityczne. Xi Jinping zauważył, że rozbieżności polityczne między Chinami i Tajwanem nie powinny być pozostawione do rozwiązania kolejnym pokoleniom i zostać uregulowane w ramach koncepcji „jednych Chin” przy zachowaniu uczciwych i racjonalnych uregulowań z zachowaniem istniejących różnic. Autor wskazał na zagrożenie procesu integracji Chin kontynentalnych i Tajwanu ze strony sił politycznych propagujących hasło „niepodległości Tajwanu”, zwłaszcza dla utrzymania pokoju w regionie Cieśniny Tajwańskiej. Tym tendencjom należy się zdecydowanie i bezkompromisowo przeciwstawić, rozwijając współpracę chińsko-tajwańską w wymiarze współpracy gospodarczej, naukowej, technicznej, kulturalnej i oświatowej, ułatwiających proces unifikacji (Xi Jinping założył cezurę połączenia do 2049 r.) i osiągnięcia obustronnych korzyści.

Istotne miejsce w recenzowanej publikacji zajmują rozważania ujęte przez autora w rozdziale

jedenastym pt. „Pokojowy rozwój”, jako warunku niezbędnego do osiągnięcia celów chińskiego marzenia. Autor wskazuje, że „Kontynuowanie pokojowego rozwoju zgodne jest z [...] tradycjami kultury chińskiej oraz stanowi naturalny wybór, dokonany przez społeczeństwo chińskie [...], w szczególności od momentu założenia w 1949 r. ChRL oraz wprowadzeniu reform i otwarcia na świat w 1978 r.” Xi Jinping odwołuje się także do pięciu zasad pokojowego współistnienia i niezależnej pokojowej polityki zagranicznej ChRL, którym Chiny pozostają wierne, przy czym Chiny nigdy nie wyrzekną się swoich słusznych praw i żywotnych interesów. Chiny będą aktywnie kontynuować pokojowy i wspólny rozwój w sferze kontaktów międzynarodowych oraz rozszerzać system handlu wielostronnego i uczestniczyć w zarządzaniu globalnym życiem gospodarczym, czemu sprzyjać powinna Organizacja Narodów Zjednoczonych i stałe członkostwo ChRL w Radzie Bezpieczeństwa. Autor wskazuje na konieczność zreformowania instytucji ONZ, która powinna odgrywać wiodącą rolę w zakresie spraw międzynarodowych, w tym w walce z terroryzmem, zapewnieniu bezpieczeństwa informatycznego, kształtowania zasad suwerenności i transparentności w tej dziedzinie. Ważnym elementem systemowego podejścia do „pokojowego rozwoju” autor zalicza „racjonalne, skoordynowane i zrównoważone podejście do bezpieczeństwa nuklearnego”, w tym także w kontekście wykorzystania energii nuklearnej do celów gospodarczych, zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego i rozwiązywania kwestii zmian klimatycznych, a miejscem rozwiązywania problemów powinno być forum ONZ i szeroka międzynarodowa współpraca w ramach Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej. Według Xi Jinpinga „pokojowy rozwój” umożliwi także „wymiana i wzajemne uczenie się”, wskazując na chińskie doświadczenia historyczne, u podstaw których leżą relacje z cywilizacją islamską i szersze kontakty za pośrednictwem Jedwabnego Szlaku oraz inicjatyw podejmowanych w kolejnych wiekach.

W rozdziale dwunastym pt. „Nowy model stosunków pomiędzy największymi mocarstwami” Xi Jinping przedstawia chiński paradygmat stosunków międzynarodowych, którego zasadniczym elementem jest wielobiegunowość, współpraca, wzajemne korzyści i współdziałanie wszystkich państw w tworzeniu i zapewnieniu pokoju

światowego oraz wspólnego rozwoju, zwłaszcza z perspektywy osiągnięcia celu chińskiego marzenia. Z kolejności poszczególnych artykułów rozdziału można wnioskować, że najważniejsze z punktu widzenia chińskiej polityki zagranicznej są wielowymiarowe stosunki dwustronne z Rosją oraz wspólna polityka międzynarodowa, gwarantująca zachowanie międzynarodowej równowagi strategicznej (relacje chińsko-rosyjskie znajdują się na poziomie „kompleksowego partnerstwa strategicznego”). Nie mniej istotne miejsce w chińskiej doktrynie stosunków międzynarodowych zajmują relacje ze Stanami Zjednoczonymi, zwłaszcza w sferze globalnego bezpieczeństwa i światowego pokoju oraz rozwoju dwustronnej współpracy „w takich dziedzinach, jak: gospodarka, handel, energia, środowisko naturalne, kultura, nauki humanistyczne” i rozwoju transparentności i współpracy w dziedzinie wojskowości. Jako mocarstwo regionalne o aspiracjach globalnych w centrum uwagi polityki zagranicznej ChRL jest cały region euroazjatycki, wobec którego ChRL ujawnia kierunki rozwoju zwłaszcza w dziedzinie gospodarczej i ekonomicznej, oferując wspólny rozwój projektu Pasa Gospodarczego Jedwabnego Szlaku jako elementu integrującego rynek azjatycki i europejski, zdolnego pobudzić „społeczeństwa, przedsiębiorców, kapitału i technologii z Azji i Europy oraz przekształcenia Chin i Unii Europejskiej w połączone, podwójne lokomotywy globalnego rozwoju gospodarczego”.

W rozdziale trzynastym pt. „Stosunki dyplomatyczne z sąsiadami” Xi Jinping wyznacza główne kierunki rozwoju relacji w regionie Azji Środkowej, zwłaszcza wzajemne „zdecydowane wsparcie w najważniejszych kwestiach, dotyczących podstawowych interesów, takich jak suwerenność, integralność terytorialna, bezpieczeństwo, stabilność”, skoncentrowane na rozwoju stosunków dwustronnych z poszczególnymi państwami, a zwłaszcza w ramach Szanghajskiej Organizacji Współpracy. Podstawą rozwoju współpracy gospodarczej w regionie azjatyckim jest włączenie poszczególnych państw do realizacji projektu Pasa Gospodarczego Jedwabnego Szlaku, a zwłaszcza intensyfikacji gospodarczych, ekonomicznych i handlowych relacji dwustronnych. Istotnym elementem chińskiej polityki międzynarodowej jest budowanie relacji ekonomicznych z państwami sąsiednimi w oparciu o projekt

Morskiego Jedwabnego Szlaku i formułę współpracy strategicznej z państwami zrzeszonymi w bloku ASEAN, wykorzystując do ich rozwoju Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych wspierający członków ASEAN i inne państwa regionu w zakresie rozwoju infrastruktury. Istotne znaczenie Xi Jinping wskazuje dla budowania zaufania w wymiarze militarnym poprzez stworzenie regionalnej platformy dialogu zorientowanego na bezpieczeństwo regionalne, budowę wzajemnego zaufania, utrzymanie pokoju, wspólnego bezpieczeństwa i bezpieczeństwa współpracy na zasadach obustronnych korzyści. W kwestiach sporów, zwłaszcza dotyczących suwerenności terytorialnej oraz praw i interesów morskich autor wskazuje na konieczność poszukiwania pokojowych rozwiązań, opartych na równoprawnym dialogu i przyjacielskich konsultacjach, których głównym przesłaniem powinny być ogólne interesy, powiązania dwustronne i stabilność w regionie.

Istotne miejsce z punktu widzenia chińskiej strategii międzynarodowej zajmują relacje ChRL z państwami regionów Afryki, Ameryki Łacińskiej i państwami arabskimi, których zasadnicze elementy przedstawiono w rozdziale czternastym pt. „Współpraca z państwami rozwijającymi się”. Zalicza się do nich współpracę gospodarczą opartą na zasadzie obustronnych korzyści, działalność inwestycyjną chińskich przedsiębiorstw na podstawie dwustronnych umów gospodarczych oraz wykorzystywaniu narzędzi polityki *soft power* propagujących działalność polityczną rozwijającą przyjaźń Chin z państwami Afryki i Ameryki Łacińskiej. Wobec państw arabskich autor proponuje rozwój stosunków gospodarczych w ramach idei Jedwabnego Szlaku, gwarantujący harmonijne współlistnienie i obustronne korzyści oraz rozwój dialogu i umacnianie pokoju. Xi Jinping jednoznacznie opowiedział się za utworzeniem w ramach pokojowego procesu na Bliskim Wschodzie Państwa Palestyńskiego posiadającego pełną suwerenność. Platformę współpracy z państwami arabskimi autor definiuje jako: (1) obszar zorientowany na współpracę w zakresie energii (przemysł, ropa naftowa, gaz ziemny) i zapewnieniu bezpieczeństwa transportu surowców; (2) rozwój infrastruktury, handlu i inwestycji, w tym mechanizmy instytucjonalne ułatwiające wzajemną współpracę; (3) dwustronny transfer nowoczesnych technologii w ob-

szarze energii nuklearnej, programów kosmicznych i nowych energii. Współpracę między Chinami i państwami arabskimi wspierać miałyby Strefa Wolnego Handlu i Wspólny Fundusz Inwestycyjny oraz udział państw arabskich w Azjatyckim Banku Inwestycji Infrastrukturalnych.

Obszerny zakres pracy zajmuje piętnasta część publikacji pt. „Stosunki wielostronne”. Xi Jinping obszernie formułuje cele działalności takich inicjatyw polityczno-gospodarczych jak BRICS, a zwłaszcza konieczności ścisłej współpracy członków organizacji, umacnianie zaufania politycznego i więzów przyjaźni, rozwijając wspólną stymulację industrializacji, zastosowania technologii informacyjnych i modernizację rolnictwa, a także koncentrować działania na koordynacji i współpracy w ramach ONZ i innych instytucjach ekonomicznych i finansowych funkcjonujących w ramach wielostronnych stosunków międzynarodowych. Autor wskazał na konieczność utrzymania i rozwijania otwartej gospodarki światowej gwarantującej harmonijny rozwój w skali globalnej, osadzonej na założeniach wolnego, otwartego i pozbawionego dyskryminacji, wielostronnego systemu handlowego. Jako istotny element systemu wskazano Międzynarodowy Fundusz Walutowy, który według autora wymaga zreformowania, tak by odzwierciedlał i uwzględniał szerokie zapotrzebowanie podmiotów światowej gospodarki. Ważne miejsce w wykładzie Xi Jinpinga zajęła kwestia rozwoju współpracy w ramach SOW w eliminowaniu zagrożeń dla bezpieczeństwa i stabilności regionu, zwłaszcza terroryzmu i ekstremizmu oraz przemytu narkotyków i zorganizowanej przestępczości transgranicznej oraz konieczności wzmocnienia współpracy gospodarczej. Wskazał szereg koniecznych działań praktycznych zwiększających poziom bezpieczeństwa także w wymiarze współpracy w regionie Azji i Pacyfiku.

Ważne elementy w dążeniach do realizacji chińskiego marzenia ujawnia Xi Jinping w części szesnastej pracy pt. „Zacieśnianie więzi między KPCh a społeczeństwem”. Wskazał na konieczność przestrzegania przez instytucje państwowe i organa partii ustalonych norm postępowania i szczegółowych przepisów, tak by stanowiły przykład dla społeczeństwa wyrażający troskę elit w przeciwstawianiu się ekstrawagancji i marnotrawstwu. Istotne miejsce dostrzega autor w konieczności powszechnych szkoleń organów każ-

dego szczebla partii kształtujących szacunek dla tradycji KPCh, zasady łączenia teorii z praktyką, utrzymywania ścisłych więzi ze społeczeństwem, stosowania krytyki i samokrytyki, budowania etosu pracy, dążenia do prawdy i wykazywania podstaw pragmatycznych, zdecydowanie sprzeciwiając się „czterem formom dekadencji”: formalizmowi, biurokracyzmowi, hedonizmowi i ekstrawagancji poprzez rozpowszechnianie i umacnianie postaw według zasad „trzech dokładności i trzech rzetelności”.

W części siedemnastej pt. „Zwalczanie korupcji i zachowanie nieskazitelności” autor identyfikuje zagrożenia dla działalności partii, wskazując na niewłaściwe postawy i uprawianie korupcji jako elementy destrukcyjne wpływające na społeczeństwo, zatem należy podjąć skuteczne działania mające na celu eliminowanie wad na każdym szczeblu organizacji partii i państwa. Ważne jest ściśle przestrzeganie dyscypliny politycznej, przestrzegania i stosowania postanowień Statutu KPCh. Wśród zagrożeń stabilności społecznej Xi Jinping dostrzega także protekcyjizm, nepotyzm i nadużywanie uprawnień, których wszelkie objawy wymagają zdecydowanych działań instytucji kontroli partyjnej. Wszelkie przejawy łamania dyscypliny powinny być, według autora, z pełną determinacją ścigane i karane jako wyraz siły i jedności partii wykonując oczekiwane przez społeczeństwo zadania.

W części osiemnastej publikacji pt. „Podnoszenie zdolności kierowniczych KPCh” Xi Jinping wskazuje na konieczność podnoszenia kwalifikacji członków partii i jej funkcjonariuszy na każdym szczeblu do poziomu zapewniającego efektywną realizację zadań ustalonych dla osiągnięcia celów chińskiego marzenia. Pogłębionym studiom powinny podlegać teoria marksistowska, myśli Mao Zedonga, teoria Deng Xiaopinga, Zasada Trzech Reprezentacji Jiang Zemina i koncepcja Naukowego Rozwoju Hu Jintao. Działacze na kierowniczych stanowiskach powinni studiować zagadnienia gospodarcze, polityczne, historyczne, kulturalne, naukowo-techniczne, a także posiadać ugruntowaną wiedzę w zakresie spraw społecznych, wojskowych i międzynarodowych oraz przejawiać umiejętności marksistowskiego łączenia teorii z praktyką.

Recenzowany tom zamyka Aneks charakteryzujący postać Xi Jinpinga, uogólniający postawę

autora wobec zaprezentowanych w pracy problemów, prezentujący przy tym cele, jakie przywódca Chin podejmuje w związku chińskim marzeniem, oraz wskazujący osobiste cechy Xi Jinpinga jako człowieka, męża i ojca.

Ostatnią częścią pracy jest 18-stronnicowy Indeks, ułatwiający wybiórcze posługiwanie się prezentowanym materiałem.

Recenzowana praca stanowi zbiór ważniejszych tez wygłoszonych przez przywódcę ChRL w latach 2012–2014, wyrażających całokształt koncepcji ideowych rozwoju Chin w przestrzeni stosunków społecznych wewnętrznych oraz budowy pozycji państwa jako podmiotu funkcjonującego w przestrzeni środowiska międzynarodowego. Prezentowane teorie wypełniają sferę dążeń do osiągnięcia celów określanych jako chińskie marzenie, a zawartość merytoryczna została przyjęta przez XIX Zjazd Komunistycznej Partii Chin jako wiodąca idea działalności partii do 2049 r., wpisując tym samym osiągnięcia Xi Jinpinga do kanonu ideologicznego KPCh obok Mao Zedonga, Deng Xiaopinga, Jiang Zemina, Hu Jintao. Publikacja została starannie opracowana pod względem redakcyjnym, uwzględniając zasady obo-

wiązujące dla publikacji naukowych tego typu. Brak indywidualnych komentarzy podnosi zdecydowanie wartość pracy, pozwalając studium na wypracowanie własnych opinii, a przede wszystkim na zapoznanie się z podstawami funkcjonowania współczesnych Chin w przestrzeni międzynarodowej i kształtowania stosunków wewnętrznych. Publikacja zajmuje istotne miejsce w przestrzeni badawczej nauk o polityce zwłaszcza w rozpoznaniu współczesnych podstaw ideologicznych, kształtujących system stosunków społecznych w Chinach. Praca jest szczególnie wartościowa dla specjalistów badających przestrzeń i zjawiska zachodzące w środowisku międzynarodowym oraz rozpoznających systemowe przemiany stosunków społecznych w Chinach dążących do urzeczywistnienia wielkiego planu chińskiego marzenia.

Marian Tadeusz Mencil

ORCID ID: 0000-0001-5028-074X

Gdańsk